

ใบงานที่ 1

ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง ความพอเพียงแล้วร่วมกันอภิปราย วิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงพอเพียง ทำกิจกรรมในใบงานตอบคำถาม ดังนี้

1. มีพฤติกรรมใดที่นักเรียนใช้ชีวิตที่ไม่พอเพียง

.....

.....

.....

.....

.....

2. จากเหตุผลดังกล่าว เมื่อเราปฏิบัติตนอย่างพอเพียงแล้วจะส่งผลต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและประเทศชาติอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. นักเรียนให้ความหมายของความพอเพียง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบความรู้ที่ ๑

พระราชดำรัส ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับการทุจริตของข้าราชการมาโดยตลอด องค์ที่สำคัญมาก คือ พระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการในโอกาสเข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณ เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๔๖ ความว่า

“...ภายในเวลา ๑๐ ปี เมืองไทยน่าจะเจริญ ข้อสำคัญ คือ ต้องหยุดการทุจริตให้สำเร็จและไม่ทุจริตเสียเอง...”

การปฏิบัติตามรอยพระยุคลบาทสืบไป อันเป็นพื้นฐานในการลดปัญหาการทุจริตอย่างยั่งยืน

หากทุกคนในสังคมดำรงตนด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต อยู่อย่างพอเพียง

ใบความรู้ที่ ๒

“ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล” เขียนไว้ในหนังสือ “ใต้เบื้องพระยุคลบาท”

“...พระองค์ท่าน ทรงเป็นผู้นำอย่างแท้จริง ดูแค่ฉลองพระบาทเป็นต้น พวกตามเสด็จทั้งหลายใส่รองเท้านอก และยังมาจากต่างประเทศใส่แล้วนุ่มเท้าดี พระองค์กลับทรงรองเท้าที่ผลิตในเมืองไทยคู่ละร้อยกว่าบาทสีดำเหมือนอย่างที่นักเรียนใส่กัน แม้กระทั่งพวกเรายังไม่ซื้อใส่เลย...”

“ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล” เขียนไว้ในหนังสือ “ใต้เบื้องพระยุคลบาท”

นาฬิกาบนข้อมพระกร

วันงานเปิดตัวรายการทีวี “ธรรมดีที่พ่อทำ” และงานสัมมนา “ถอดรหัส” ธรรมดีที่พ่อทำพอเริ่มบรรยาย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ถามผู้ฟังว่า พวกเรามีเสื้อผ้าคนละกี่ชุด ใส่นาฬิกาเรือนละเท่าไร หลายคนแย้งกันตอบและพากันอึ้ง เมื่อ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เล่าว่า “ครั้งหนึ่ง ผมพยายามจะแอบดูว่า พระองค์ท่านใส่นาฬิกาข้อมืออะไร จนพระองค์ท่านรู้สึกได้ว่าผมพยายามจะดูข้อมือ ท่านจึงยื่นข้อพระหัตถ์มาให้ดูตรงหน้า จึงทราบว่าพระองค์ท่านใส่นาฬิการาคาเพียงเรือนละ ๗๕๐ บาทเท่านั้นซึ่งก็เดินตรงเหมือนกันกับนาฬิกาเรือนแพง แม้กระทั่งฉลองพระองค์ก็ทรงมีไม่กี่ชุด ทรงใช้จนเปื่อยซิด แต่พวกเรามักคิดว่า การมีแบบเหลือกินเหลือใช้จึงจะดี เพราะคนสมัยนี้เริ่มไม่เอาเกษตรกรรม แต่เลือกที่จะทำอุตสาหกรรม (เป็นศัพท์ที่บัญญัติขึ้นเอง สุดท้ายอนาคตก็จะอดกิน”

“ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล” เขียนไว้ในหนังสือ “ใต้เบื้องพระยุคลบาท”

“ท่านผู้หญิงบุตรี” บอกผมมาว่า ปีหนึ่งท่านทรงเบิกดินสอ ๑๒ แท่ง เดือนละแท่ง ใช้จนกระทั่งถูกใครอย่าได้ไปทิ้งของพระองค์ท่านนะ จะทรงกริ้ว ทรงประหัตทุกอย่าง ทรงเป็นต้นแบบทุกอย่าง ของทุกอย่างมีค่าสำหรับพระองค์ท่านทั้งหมด ทุกบาท ทุกสตางค์ จะทรงใช้อย่างระมัดระวัง ทรงสั่งให้เราปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ...

หลอดยาสีพระทนต์

หลอดยาสีพระทนต์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีลักษณะแบนราบเรียบ คล้ายแผ่นกระดาษ โดยเฉพาะบริเวณคอหลอดยิ่งปรากฏรอยบวมลีกลงไปจนถึงเกลียวคอหลอด สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะพระองค์ท่านทรงใช้ด้ามแปรงสีพระทนต์ช่วยรีดและกดจนเป็นรอยบวมศาสตราจารย์พิเศษ ทันตแพทย์หญิง ท่านผู้หญิงเพ็ชรา เตชะกัมพุช ทันตแพทย์ประจำพระองค์ อดีตคณบดีคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เขียนเล่าในว่า “ครั้งหนึ่งทันตแพทย์ประจำพระองค์ กราบถวายบังคมทูลเรื่องศิษย์ทันตแพทย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บางคนมีค่านิยมในการใช้ของต่างประเทศ และมีราคาแพง รายที่ไม่มีทรัพย์สินพอซื้อหา ก็ยังชวนขวยเขามาใช้เป็นการชั่วคราว ซึ่งเท่าที่ทราบมา มีความแตกต่างจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่ทรงนิยมใช้กระเป๋ที่ผลิตภายในประเทศเช่นสามัญชนทั่วไป ทรงใช้ดินสอสั้นจนต้องต่อด้าม แม้ยาสีพระทนต์ของพระองค์ท่าน ก็ทรงใช้ด้ามแปรงพระทนต์รีดหลอดยาจนแบนจนแน่ใจว่าไม่มียาสีพระทนต์หลงเหลืออยู่ในหลอดจริง ๆ”

ใบความรู้ที่ ๓

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่๙

...การทำความดีนั้น...
โดยมากเป็นการเดินทวนกระแสความพอใจ
และความต้องการของมนุษย์
จึงทำได้ยากและเห็นผลช้า
...แต่ก็จำเป็นต้องทำ...
เพราะหาไม่...ความชั่วซึ่งทำได้ง่าย
จะเข้ามาแทนที่
แล้วจะพอกพูนขึ้นอย่างรวดเร็ว
...โดยไม่ทันรู้สึกตัว...

- พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว -
ในพิธีพระราชทานกระบี่และปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา
โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ๓๐ มีนาคม ๒๕๒๔

WWW.KAPOOK.COM

ใบงานที่ 2

ให้นักเรียนดูคลิปวิดีโอ เรื่อง ความไม่เบียดเบียน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น รหัส c ห้องเรียนโตไปไม่โกงและร่วมกันวิเคราะห์ว่าจากที่นักเรียนได้ดู เป็นการกระทำที่เหมาะสมหรือไม่ เพราะอะไร และนักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นจากที่ได้ดูเป็นตัวอย่างได้ไหม ว่ามีความโปร่งใสอย่างไร จากเรื่องที่ได้ดู จากนั้นให้นักเรียนทำแผนผังความคิดในสิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับความโปร่งใส จากการดูวิดีโอ

ใบงานแผนผังความคิด

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนศึกษา ความไม่เบียดเบียน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น นักเรียนมีความคิดเห็น อย่างไร ให้แสดงความคิดเห็นเป็นแผนผังความคิด ที่เกี่ยวกับความโปร่งใส จากการดูวิดีโอ

ใบงานที่ 3

ให้นักเรียน ศึกษาใบความรู้ Mind fullness และ คติวิเคราะห์ การบริหาร จัดการความเสี่ยง เพื่อให้ตื่นรู้ แล้วเกิดความปลอดภัยต่อ ตนเอง ในด้านต่าง ๆ ตามหัวข้อว่าควรมีพฤติกรรมการตื่นรู้ได้อย่างไรบ้างลงในใบงาน

คำชี้แจง ให้นักเรียนร่วมคติวิเคราะห์ การบริหาร จัดการความเสี่ยง เพื่อให้ตื่นรู้ แล้วเกิดความปลอดภัยต่อตนเอง ในด้านต่าง ๆ ตามหัวข้อว่าควรมีพฤติกรรมการตื่นรู้ได้อย่างไรบ้าง

1. การใคร่ครวญ พินิจ พิจารณา (ตื่นรู้ทางความคิด)

.....

.....

.....

2. การคาดการณ์ (ตื่นรู้ในใจ)

.....

.....

.....

3. การเตรียมพร้อม (ตื่นรู้ทางกาย)

.....

.....

.....

4. ตาดู (ตื่นรู้ทางตา)

.....

.....

.....

5. หูฟัง (ตื่นรู้ทางหู)

.....

.....

.....

ใบความรู้

Mindfulness (การตื่นรู้ มีสติ มีความตระหนักรู้) กับ การบริหารจัดการความเสี่ยง

ครั้งหนึ่งท่านอาจารย์อนุวัฒน์ ศุภชุตินุกูล ท่านได้กรุณาบอกเล่าเรื่องราวการใช้ Mindfulness เพื่อช่วยในการบริหารจัดการความเสี่ยง ในการตื่นรู้ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ตนเอง ผู้อื่น และส่วนรวม โดยออกมาเป็นชุดความรู้คือ

- # การใคร่ครวญ พินิจ พิจารณา (ตื่นรู้ทางความคิด)
- # การคาดการณ์ (ตื่นรู้ในใจ)
- # การเตรียมพร้อม (ตื่นรู้ทางกาย)
- # ตาหู (ตื่นรู้ทางตา)
- # หูฟัง (ตื่นรู้ทางหู)

เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ ความระมัดระวังในการสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นผมได้ลองตีความสิ่งที่ท่านอาจารย์อนุวัฒน์ได้นำเสนอ และเพิ่มเติมรายละเอียดเพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในการบริหารจัดการความเสี่ยงในองค์กรดังนี้

๑. การใคร่ครวญ พินิจ พิจารณา (ตื่นรู้ทางความคิด) คือการไม่เอาจริงเอาจังว่า นั่นคือ

- # วิเคราะห์หาสาเหตุของความเสี่ยง ยามที่มีเหตุการณ์ความเสี่ยงที่รุนแรง และสำคัญเกิดขึ้น
- # ขั้นตอนการปฏิบัติงาน/วิธีการปฏิบัติงานที่วางไว้หรือกำหนดไว้ ควรปฏิบัติตามที่วางไว้ แม้จะเป็นขั้นตอนง่ายๆเราก็ต้องปฏิบัติตาม
- # การปฏิบัติงานควรนำมาตรฐานการทำงานมากำกับไว้ในใจเสมอ
- # คิด วิเคราะห์ สิ่งใดเพื่อค้นหาความจริงควรใช้หลักกาลามสูตร ๑๐ ประการ

๒. การคาดการณ์ (ตื่นรู้ในใจ) คือหมั่นวิเคราะห์จุดอ่อน จุดบกพร่อง โอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงของขั้นตอนการทำงานที่เราทำงานว่าจะมีความเสี่ยงอะไรเกิดขึ้นบ้าง แม้ความเสี่ยงนั้นไม่เคยเกิดขึ้น แต่ก็นำมาสู่การป้องกันเพื่อสร้างความปลอดภัย อีกทั้ง Sentinel Event (ความเสี่ยงที่รุนแรงที่เราไม่ต้องการให้เกิดขึ้น) ก็นำมากำหนดมาตรการป้องกันเช่นกัน เหมือนกับอุตสาหกรรมการบินหรือโรงไฟฟ้านิวเคลียสที่กำหนดมาตรการการป้องกันล่วงหน้าเพื่อมิให้เหตุร้ายเกิดขึ้นครับ

๓. การเตรียมพร้อม (ตื่นรู้ทางกาย) คือการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น

- # ภาวะปกติ : คือการทำงาน/การปฏิบัติงานต่างๆต้องมีการเตรียมความพร้อมไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือ อุปกรณ์ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ยา กำลังคน ให้มีความพร้อมในการให้บริการแก่ผู้รับบริการในวันนั้น เวรนั้น
- # ภาวะฉุกเฉิน : คือภาวะที่เราต้องให้บริการด้วยเหตุฉุกเฉิน เช่นผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะ Shock , Arrest หรืออุบัติเหตุหมู่ หน่วยงานควรมีการเตรียมความพร้อมเช่น การเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อม การอบรมบุคลากร และ การซ้อมแผนต่างๆให้มีความชำนาญ เพื่อรับมือได้อย่างทันท่วงที
- # เหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ที่ป้องกันได้ คือความเสี่ยงที่เราสามารถป้องกันได้ หน่วยงานควรหมั่นประเมินผลว่าแนวทางที่วางไว้นั้นมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลเพียงใดในการป้องกัน ที่สำคัญเมื่อเรากำหนดแล้วควรนำไปปฏิบัติในหน่วยงาน เมื่อให้ความเสี่ยงนั้นลดลงหรือหมดไป

เหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ที่ป้องกันไม่ได้ คือความเสี่ยงที่เกิดขึ้นแล้ว แม้ว่าเราจะมีกำหนดมาตรการต่างเพื่อใช้ในการป้องกัน แต่บางครั้งก็ไม่สามารถป้องกันได้ สิ่งที่หน่วยงานควรดำเนินการคือการเตรียม

ความพร้อมเพื่อรับมือยามที่เหตุการณ์ไม่พึงประสงค์นั้นเกิดขึ้น เพื่อบรรเทา ลดความสูญเสีย ลดความรุนแรงให้เหลือน้อยที่สุด

๔. ตาตุ (ต้นรู้ทางตา) คือการใช้ตอมะให้มันเป็นประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็น

การดูแลผู้ป่วยตอมะ ด้วย CnTHER

แต่ถ้าต้องการลดเหตุการณ์รื้อตอมะ! ด้วย Concurrent Trigger tool เป็นต้น

๕. หูฟัง (ต้นรู้ทางหู) คือการรับฟังบุคคลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น

ฟังผู้มีประสบการณ์มากกว่า เพื่อนำประสบการณ์ของเขา มาปรับใช้ในการบริการให้ดีขึ้น เพราะประสบการณ์คือทางลัดแห่งการเรียนรู้ และความรู้ครับ

ฟังเพื่อนวิชาชีพอื่นๆ ที่ต่างจากเรา เพื่อให้เราสามารถดูแลผู้ป่วยได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และสร้างความร่วมมือต่อกัน

ฟังรุ่นน้อง เพราะรุ่นน้องอาจมีข้อมูลที่ทันสมัยมากกว่าเราในการดูแลผู้ป่วย จะได้นำมาสู่การปรับปรุง

ฟังญาติผู้ป่วย เพื่อให้ได้รับรู้ว่าพวกเขากำลังใส่ใจเรื่องอะไรเกี่ยวกับอาการที่ผู้ป่วยเป็น

ที่สำคัญเราต้องฟังผู้ป่วย เพราะผู้ป่วยเขารู้เรื่องตัวเขาดีกว่าเราในเรื่องการเจ็บป่วยของครับ เพราะการฟังจะทำให้เราทราบเรื่องราวเพื่อนำไปสู่การสร้างความปลอดภัย

ดังนั้นลองหัดใช้ Mindfulness (การตื่นรู้ มีสติ ,มีความตระหนัก

ใบงานที่ 4
เรื่องสิทธิ

คำชี้แจง: ให้นักเรียนวิเคราะห์ข้อความต่อไปนี้ มีความสอดคล้องกับสิทธิด้านใด

1. ตำรวจแสดงหมายค้นต่อนายประโยชน์ก่อนค้นตัว

.....

.....

.....

.....

2. ปัจจุบันชายและหญิงสามารถดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดได้

.....

.....

.....

.....

๓. อารยาภูมิใจมากที่สามารถซื้อบ้าน และรถยนต์เป็นของตนเอง

.....

.....

.....

.....

๔. ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิด

.....

.....

.....

.....

๕. สมศักดิ์อายุ 65 ปี ได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐเดือนละ 600 บาท

.....

.....

.....

.....

6. เด็กชายจ๊อดชอบเที่ยวกลางคืน แ่่งรถซิ่งและหนีเรียนเป็นประจำ พ่อแม่จึงจับล่้ามโซ่ไว้ที่บ้าน

.....

.....

.....

.....

ใบความรู้ เรื่อง สิทธิ

๑. ความหมายของสิทธิ

สิทธิ หมายถึงสิ่งที่ไม่รูปร่างซึ่งมีอยู่ในตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดหรือเกิดขึ้นโดยกฎหมาย เพื่อยกเว้นให้มนุษย์ได้รับประโยชน์ และมนุษย์จะเป็นผู้เลือกใช้สิ่งนั้นเอง โดยไม่มีผู้ใดบังคับได้เช่นสิทธิในการกินการนอน แต่สิทธิบางอย่างมนุษย์ได้รับ โดยกฎหมายกำหนดให้มี เช่น สิทธิในการมี การใช้ทรัพย์สิน สิทธิในการร้องทุกข์ เมื่อตนถูกระทำละเมิดกฎหมาย เป็นต้น

๒. สิทธิพลเมืองดีตามรัฐธรรมนูญปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดสิทธิของประชาชนชาวไทยไว้ดังนี้

๒.๑ สิทธิในครอบครัวและความเป็นอยู่ส่วนตัว ชาวไทยทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครองเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัว

๒.๒ สิทธิอนุรักษ์พันธุ์พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ บุคคลในท้องถิ่นและชุมชนต้องช่วยกันอนุรักษ์พันธุ์พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ วัฒนธรรมอันดีงาม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรักษาไว้ให้คงอยู่ตลอดไป

๒.๓ สิทธิในทรัพย์สิน บุคคลจะได้รับการคุ้มครองสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินของตนและการสืบทอดมรดก

๒.๔ สิทธิในการรับการศึกษาอบรม บุคคลย่อมมีความเสมอภาคในการเข้ารับการศึกษาระดับพื้นฐาน ๑๒ ปี อย่างมีคุณภาพและทั่วถึง โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

๒.๕ สิทธิในการรับบริการทางด้านสาธารณสุขอย่างเสมอภาคและได้มาตรฐาน สำหรับผู้ยากไร้จะได้รับสิทธิ

๒.๖ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองโดยรัฐ เด็กเยาวชน สตรี และบุคคลในสังคมที่ได้รับการปฏิบัติอย่างรุนแรงและไม่เป็นธรรมจะได้รับการคุ้มครองโดยรัฐ

๒.๗ สิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ เช่นบุคคลที่มีอายุเกินหกสิบปี และรายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ รัฐจะให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น

๒.๘ สิทธิที่จะได้สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ โดยรัฐจะให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะแก่บุคคลในสังคม

๒.๙ สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมร่วมกับรัฐและชุมชน ในการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

๒.๑๐ สิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น อย่างเปิดเผย เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะมีผลต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประชาชนส่วนรวม หรือเป็นส่วนได้ส่วนเสียของบุคคลซึ่งมีสิทธิได้รับความคุ้มครอง

๒.๑๑ สิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์โดยได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอันควรตามบทบัญญัติของกฎหมาย

๒.๑๒ สิทธิที่บุคคลสามารถฟ้องร้องหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรของรัฐที่เป็นนิติบุคคลให้รับผิดชอบการกระทำหรือการละเว้นการกระทำตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐภายในหน่วยงานนั้น

๓. แนวทางการปฏิบัติตนตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ

๓.๑ เคารพสิทธิของกันและกัน โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เช่น สิทธิ เสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นส่วนตัว เป็นต้น

๓.๒ รู้จักใช้สิทธิของตนเองและแนะนำให้ผู้อื่นรู้จักใช้และรักษาสิทธิของตนเอง เช่น การรักษาสิทธิในการเลือกตั้งเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการซื้อสิทธิขายเสียง

๓.๓ รณรงค์ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และปลูกฝังแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนให้แก่ชุมชนหรือสังคมตามสถานภาพและบทบาทที่ตนพึงกระทำได้ เช่น ให้ความรู้กับสมาชิกครอบครัว จากนั้นจึงค่อย ๆ ขยายไปยังสถาบันอื่น ๆ ในสังคม เช่น สถานศึกษา เป็นต้น

๓.๔ ร่วมมือกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเป็นอาสาสมัครช่วยเหลืองานขององค์กรที่ปฏิบัติงานในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

๓.๕ การปฏิบัติตามหน้าที่ของชาวไทยตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น การเสียภาษีให้รัฐเพื่อนำเงินนั้นมาใช้พัฒนาประเทศ การเข้ารับราชการทหาร เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการป้องกันประเทศ หรือการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพื่อให้ได้คนดีเข้าไปบริหารบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า เป็นต้น

๓.๖ ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ สามารถทำได้โดยการให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสารการทุจริตของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐแก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือให้ความร่วมมือในการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ที่จะเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้งประจำเขต เป็นต้น